

รับเข้าระบบ :	25/03/2565
พิจารณา :	11/05/2565
สิ้นสุดกระบวนการ :	20/05/2565

**ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้นโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์:
กรณีศึกษา ความสัมพันธ์ พลวัต ปัญหา และข้อจำกัด¹**
**Stakeholders under Alcohol Control Policies:
Case Studies of Relationships, Dynamics, Problems and Limitations**

วสันต์ ปวนปุ่นวงศ์^{2*}
Wasan Pounpunwong^{2*}

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อจำกัดของความสัมพันธ์และพลวัตระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้นโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และ 2. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อจำกัดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้นโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วยการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็น 3 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ 2. กลุ่มภาคประชาสังคม และ 3. กลุ่มภาคธุรกิจ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยอธิบายถึง 1. แท้จริงแล้วเรื่องกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ปัญหาขึ้นอยู่กับหลักการที่นำไปปฏิบัติใช้ในลักษณะของการให้คุณให้โทษต่อผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย และ 2. ปัญหาและข้อจำกัดในประเด็นความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างที่เป็นแนวคิดในการสั่งการซึ่งหมายถึงทุก ๆ กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะมีรัฐทำหน้าที่สั่งการ กำกับ ควบคุม ตั้งแต่กฎหมายจนถึงการตั้งคณะทำงานทั้งในระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่นที่มีสัดส่วนของการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและภาคประชาชนที่น้อยเกินไป สำหรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย รัฐควรให้ความสำคัญต่อประเด็นเรื่องการกระจายอำนาจและหลักการมีส่วนร่วมในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากกว่าที่จะให้ความสำคัญผ่านการสั่งการและควบคุมในเชิงกฎหมายและนโยบายเท่านั้น

คำสำคัญ: ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พลวัต

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “บทบาทและความสัมพันธ์ของพลวัตระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้ทหรรมนโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์” ได้รับทุนสนับสนุนจากศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (ศวส.) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

² Lecturer in Political Science, Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University.

* Corresponding author: reddevil_small@hotmail.com

Abstract

The objective of this research are 1. To study problems and limitations of relationships as well as dynamics among stakeholders under alcohol control policies. And 2. To study problems and limitations of stakeholders under the alcohol control policy. The researcher used a qualitative research approach consisting of documentary research and in-depth interviews and data analysis uses content analysis. The informants were divided into three groups: 1. Government officials. 2. The civil society sector 3. The commercial sector. The findings indicated as follows: 1. Indeed, with regard to alcohol-related laws and policies, the issue relies on principles implemented in the manner of imparting punishment to stakeholders. And 2. Problems and constraints on stakeholder relations issues arise within a vertical structure of directives, meaning that every alcohol-related law and policy has a state directing, regulating, and regulating since from law to the establishment of working groups at both the national and local levels, where the proportion of private and public participation is too less. Suggestions for this research: The government should focus on the issue of decentralization and the principle of participation in alcohol-related laws rather than legal and policy authority and control solely.

Keywords : Stakeholders, Alcohol Control Policies, Dynamics

บทนำ

ว่าด้วยเรื่องนโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีความเป็นพลวัตและลื่นไหลมากกว่าจะเป็นนโยบายที่ยึดติดกับการห้ามปรามเพียงอย่างเดียว ในขณะที่เดียวกันพบว่ารัฐเองยังคงส่งเสริมให้เกิดการผลิตและจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้แก่รัฐ (Pounpunwong, 2021) จากอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีวิวัฒนาการในการผลิตและควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างเข้มงวดมาโดยตลอด นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2469 ที่รัฐไทยได้มีพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ที่กำหนดภาษีการนำเข้าเกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และเริ่มมีพระราชบัญญัติสุรา พ.ศ. 2493 ในการกำหนดให้มีการออกใบอนุญาตเกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และเริ่มมีการกำหนดเวลาในการจำหน่าย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 และนำหลักการไปกำหนดกฎหมายและบังคับใช้ในเรื่องของการจรรยาบรรณทางบกในพระราชบัญญัติจรรยาบรรณ พ.ศ. 2522 จนในปี พ.ศ. 2551 ได้มีการกำหนดพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยนอกจากการกำหนดเวลาจำหน่ายแล้ว ยังมีการกำหนดในเรื่องของรูปแบบของข้อความคำเตือนประกอบภาพสัญลักษณ์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือภาพสัญลักษณ์ของบริษัทผู้ผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ กำหนดสถานที่หรือบริเวณห้ามขายหรือบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เช่น ทางเท้า ทางรถไฟ ท่าเรือ รวมไปถึงสถานที่ราชการหรือสถานศึกษา การโฆษณาประชาสัมพันธ์ การห้ามผู้ประกอบการ

ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แก่ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี บริบูรณ์ เป็นต้น (The Liquor Distillery Organization Excise Department, 2020)

จากความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันอย่างไม่แยกไม่ออกเป็นไปในลักษณะแนวดิ่งที่บทบาทของรัฐเป็นผู้สั่งการและควบคุม (Command and Control) ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า ตัวแปรที่สำคัญในบทบาทของรัฐในการเป็นผู้กำหนดกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ได้แก่ 1. ปัจจัยในเรื่องของภาษีและรายได้ของรัฐ 2. ปัจจัยความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลกระทบต่อเรื่องเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 3. ปัจจัยเรื่องอุบัติเหตุ คุณภาพชีวิต และสุขภาพของประชาชน 4. ปัจจัยเรื่องเยาวชนและผลเสียของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และ 5. ปัจจัยเรื่องการจำหน่ายและการโฆษณา เป็นต้น (Pounpunwong, 2021) บทบาทดังกล่าวสะท้อนให้เห็นพลังวัตของอำนาจรัฐต่อเรื่องเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา พลังวัตดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงพลังอำนาจรัฐที่มีการออกกฎหมายและนโยบายเพื่อสั่งการและควบคุมเรื่องแอลกอฮอล์อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด และมีการเอื้ออำนาจและบทบาทดังกล่าวไปเกี่ยวข้องกับในภาคเอกชนในลักษณะของการผูกขาดทางการค้า และภาคประชาชนเองยังคงถูกละเลยสิทธิในการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ทั้งนี้รวมถึงการผลิต การจำหน่าย การโฆษณา ที่กฎหมายไม่ได้อนุญาตให้อำนาจเรื่องเกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อยู่ในมือของประชาชน ความสัมพันธ์ของปัญหาดังกล่าวตั้งแต่รัฐที่แสดงอำนาจผ่านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ซึ่งส่งผลต่อภาคเอกชนและภาคประชาชนจนนำมาซึ่งการเกิดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสภาวะดังกล่าวภายใต้บริบทของนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Sirichotirat, 2016)

ด้วยเหตุนี้จะเห็นได้ว่าบทบาทและความสัมพันธ์ดังกล่าวระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนเป็นบทบาทและความสัมพันธ์ร่วมกันทำงานที่มีความซับซ้อนพอสมควรเนื่องจากต้องอาศัยบริบททั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมวัฒนธรรม แต่ละช่วงเวลา การร่วมมือดังกล่าวจึงมีความผสมผสานทั้งเรื่องของวัฒนธรรมประเพณี ค่านิยมของแต่ละพื้นที่ในการกระทำการนอกเหนือจากที่จะให้กฎหมายที่ออกโดยรัฐเพียงอย่างเดียวเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะของการแบ่งรับแบ่งสู้กันในการปฏิบัติการในทุก ๆ มิติที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 และแผนยุทธศาสตร์นโยบายแอลกอฮอล์ระดับชาติ พ.ศ. 2554-2563 (Assanangkornchai, 2018)

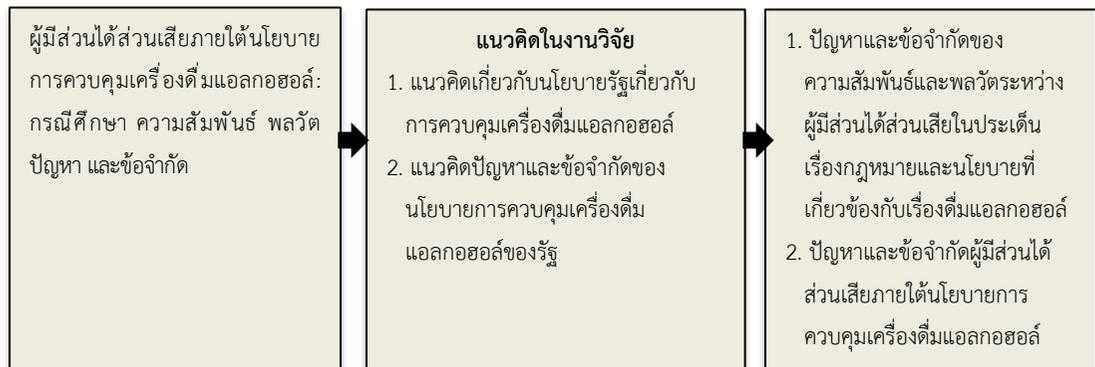
ดังนั้น ข้อสังเกตของผู้วิจัยในประเด็นเรื่องนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่ามี 3 ตัวแสดงหลัก ได้แก่ 1. เจ้าหน้าที่รัฐ 2. ภาคเอกชน และ 3. ภาคประชาชน โดยปัญหาและข้อจำกัดในประเด็นความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นเรื่องกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างที่เป็นแนวดิ่งในการสั่งการซึ่งหมายถึงทุก ๆ กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะมีรัฐทำหน้าที่สั่งการ กำกับ ควบคุม ตั้งแต่กฎหมายจนถึงการตั้งคณะทำงานทั้งในระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น ดังนั้น ประโยชน์และความสำคัญของการวิจัยในครั้งนี้จึงชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนของตัวแสดงในประเด็นเรื่องนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยการนำเสนอผลการวิจัย 2

ประเด็น คือ 1. ปัญหาและข้อจำกัดของความสัมพันธ์และพลวัตระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นเรื่องกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องตีมแอลกอฮอล์ และ 2. ปัญหาและข้อจำกัดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้ นโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อจำกัดของความสัมพันธ์และพลวัตระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นเรื่องกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องตีมแอลกอฮอล์
2. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อจำกัดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้ นโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดข้างต้นชี้ให้เห็นถึงประเด็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้ นโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ กรณีศึกษา ความสัมพันธ์ พลวัต ปัญหา และข้อจำกัด ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิด คือ 1. แนวคิดเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ ซึ่งตามความหมายของ David Harvey ที่กล่าวถึงการกระจายความมั่งคั่งของรัฐให้ผ่านการกระจายความมั่งคั่งนั้นไปให้แก่ภาคเอกชน (Harvey, 2016) 2. แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายรัฐเกี่ยวกับการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่นำเสนอถึงมาตรการและกฎหมายว่าด้วยเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Pounpunwong, 2021) และ 3. แนวคิดปัญหาและข้อจำกัดของนโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Pounpunwong, 2021) โดยชี้ให้เห็นถึงปัญหาและข้อจำกัดของกฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มีความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาคส่วนอื่น ๆ เช่น ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน จึงมาซึ่งผลการศึกษาที่อธิบายถึง ปัญหาและข้อจำกัดของความสัมพันธ์และพลวัตระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นเรื่องกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องตีมแอลกอฮอล์ และปัญหาและข้อจำกัดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้ นโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม แบบเร่งรัด (Expedited) โครงการวิจัยรหัส PSRU-EC 2021/027 เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2564 ประกอบด้วยการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 3 กลุ่ม พิจารณาจากตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบซึ่งเป็นผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับนโยบายแอลกอฮอล์ คือ 1. กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิษณุโลก และ ปลัดจังหวัดพิษณุโลก 2. กลุ่มภาคประชาชน ได้แก่ ผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า ผู้อำนวยการสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า ภาคเหนือตอนบนและผู้อำนวยการสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า ภาคเหนือตอนล่าง และ 3. กลุ่มภาคเอกชน ได้แก่ ตัวแทนภาคประชาชนในการขับเคลื่อนคราฟต์เบียร์ ตัวแทนผู้ผลิตไวน์ผลไม้และสุราพื้นบ้านไทย ผู้แทนผู้ประกอบการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Pounpunwong, 2021)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) ตามประเด็นที่ศึกษาโดยจำแนกออกเป็นแนวคำถามของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง ภาคประชาชน และภาคเอกชนที่เกี่ยวกับแอลกอฮอล์ (Pounpunwong, 2021) การตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ใช้การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) โดยให้ความสำคัญกับวิธีการสังเกตพร้อมกับการซักถาม ทั้งนี้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารและตำราประกอบด้วย (Chantavanich, 2009)

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 1. สร้างเครื่องมือการวิจัยจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยออกแบบเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview) 2. กำหนดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกำหนดบุคคลที่ต้องการจะสัมภาษณ์จัดทำหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์หน่วยงานโดยทำหนังสืออย่างเป็นทางการ นำส่งหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์หน่วยงาน ภายหลังได้รับการอนุญาตให้สัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ประสานติดต่อเพื่อนัดหมายเพื่อเข้าสัมภาษณ์อาจมีการเก็บข้อมูลโดยการจดบันทึก บันทึกเสียง และถ่ายภาพ 3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือวิจัย โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง 4. ประมวลผลจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ร่วมกับกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร และ 5. วิเคราะห์ผลการวิจัย เขียนรายงานวิจัย และเผยแพร่ผลงานวิจัย (Pounpunwong, 2021)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาตรวจสอบร่วมกันเพื่อที่จะจัดหมวดหมู่ข้อมูลและคัดเลือกข้อมูลจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยเขียนวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ท้ายสุดนำไปสู่การนำเสนอผลการวิจัย (Pounpunwong, 2021)

สรุปผลการวิจัย

สำหรับผลการวิจัยในที่นี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอเป็น 2 ส่วนคือ 1. ปัญหาและข้อจำกัดของความสัมพันธ์และพลวัตระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นเรื่องกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดื่มแอลกอฮอล์ และ 2. ปัญหาและข้อจำกัดของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้นโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จากการแยกประเด็นทั้ง 2 ข้างต้น นำไปสู่ข้อค้นพบในงานวิจัยที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลทางเอกสารและการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างโดยยกตัวอย่างให้เห็นว่าแท้จริงแล้วประเด็นเรื่องกฎหมายและนโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์บนฐานคิดอาจมีปัญหาและข้อจำกัดในทางปฏิบัติจึงส่งผลกระทบต่อในมิติต่าง ๆ ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในปริมาณที่เกี่ยวกับ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยไม่ได้เหมารวมว่าที่ผ่านมาตั้งแต่รัฐไทยได้เริ่มใช้กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะมีปัญหาและข้อจำกัดไปในทุก ๆ เรื่อง แต่เพียงแต่ว่าในที่นี้เป็นเพียงข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ กล่าวคือ

1. ปัญหาและข้อจำกัดของความสัมพันธ์และพลวัตระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นเรื่องกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดื่มแอลกอฮอล์

ในประเด็นนี้ปัญหาและข้อจำกัดของความสัมพันธ์และพลวัตระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นเรื่องกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดื่มแอลกอฮอล์ ปรากฏออกมาในลักษณะของตัวแสดงที่ในการปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดื่มแอลกอฮอล์ในข้อสังเกตของผู้วิจัยเห็นว่ามี 3 ตัวแสดงหลัก ได้แก่ 1. เจ้าหน้าที่รัฐ 2. ภาคเอกชน และ 3. ภาคประชาชน เป็นต้น ปฏิกริยาการปฏิบัติการดังกล่าวพินิจจากการตรากฎหมาย การกำหนดนโยบาย การนำกฎหมายและนโยบายไปปฏิบัติ การแก้ไขกฎหมายและนโยบายให้ทันต่อสถานการณ์ รวมไปถึงมุ่งประเด็นการมีส่วนร่วมในการกระทำกรทุก ๆ ขั้นตอนของวงจรที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและภาคประชาชน จากการสัมภาษณ์พบว่าในประเด็นเรื่องปัญหาและข้อจำกัดของความสัมพันธ์และพลวัตระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นเรื่องกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่า

1.1 ในประเด็นปัญหาและข้อจำกัดของความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นเรื่องกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดื่มแอลกอฮอล์ ดังนั้น ในประเด็นนี้ ต้องแยกออกเป็นผู้มีส่วนได้และผู้มีส่วนเสียหลังจากการเกิดกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งจากข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐ พบว่า ในด้านหนึ่งการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เกิดผลดีต่อประชาชนโดยทั่วไป เช่น ความสัมพันธ์ในครอบครัว สุขภาพร่างกาย การป้องกันการเข้าถึงของเยาวชน และผู้ที่ได้รับผลเสีย อาจจะไม่ได้รับผลเสียแต่อาจจะได้รับผลดีควบคู่กันไปด้วย (Office of Tourism and Sports Phitsanulok Province, 10 August 7 2021) ในทรศณะของภาคประชาชนซึ่งสอดคล้องกับตัวแทนภาคเอกชนเห็นว่า สำหรับรัฐไทยมีผู้ที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยประมาณ ร้อยละ 20 ซึ่งผู้ที่ไม่ได้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่เป็นคนส่วนใหญ่ ย่อมสมควรที่จะได้รับสิทธิในการอยู่ในสังคมอย่างปลอดภัย (Representatives of the Public in Driving Craft Beer, 25 August 2021) รัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องตั้งกติกากับผู้ที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ไม่ให้สร้างปัญหาหรือทำสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ต่อคน สำหรับในประเด็นของข้อกฎหมาย ได้มีการตรากฎหมายที่ค่อนข้าง

มีคุณภาพ แต่อาจจะต้องกำชับกับผู้ปฏิบัติ ให้ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดด้วย ทั้งนี้รวมถึงประเด็นของคณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แห่งชาติ ได้มีการกำหนดให้มีผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาทำหน้าที่กรรมการเพียง 4 ตำแหน่งเท่านั้นซึ่งส่วนใหญ่เป็นตัวแทนจากภาครัฐซึ่งถือว่าเป็นปัญหาอย่างมากในมุมมองของการมีส่วนร่วมจากเอกชนและภาคประชาชน (Stop Drink Network Office (SNO) the Upper Northern Region, 15 June 2021)

จากข้อค้นพบในสัมภาษณ์ตัวแทนจากเจ้าหน้าที่รัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนข้างต้นชี้ให้เห็นว่าแท้จริงแล้วเรื่องของปัญหาและข้อจำกัดในประเด็นความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นเรื่องกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเด็นหลัก คือ 1. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากประเด็นเรื่องกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่เป็นทั้งผู้เสียประโยชน์และเป็นผู้ได้ประโยชน์ และในขณะเดียวกันก็เป็นทั้งผู้ได้และเสียประโยชน์ไปพร้อมกัน ปรากฏการณ์ดังกล่าวอนุมานให้เห็นว่าแท้จริงแล้วเรื่องกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ปัญหาขึ้นอยู่กับหลักการที่นำไปปฏิบัติใช้ในลักษณะของการให้คุณให้โทษต่อผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในปริมาณหนึ่ง 2. ปัญหาและข้อจำกัดในประเด็นความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างที่เป็นแนวคิดในการสั่งการซึ่งหมายถึงทุก ๆ กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะมีรัฐทำหน้าที่สั่งการ กำกับ ควบคุม ตั้งแต่กฎหมายจนถึงการตั้งคณะกรรมการทั้งในระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่นที่มิสัดส่วนของการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและภาคประชาชนที่น้อยเกินไป ดังนั้นเมื่อโครงสร้างก่อให้เกิดปัญหาการรวมศูนย์อำนาจและการสั่งการเป็นลำดับขั้น จึงทำให้ความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นนี้จำเป็นต้องน้อมรับกับอำนาจรัฐที่กระทำขึ้น ท้ายสุดพลวัตความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในเรื่องแอลกอฮอล์ก็จะถูกบัญชาการโดยอำนาจรัฐซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามนโยบายของรัฐบาลที่มีอำนาจในยุคนั้น

1.2 ปัญหาที่เกิดจากความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นเรื่องกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จากการสัมภาษณ์ตัวแทนภาคประชาชนและภาคเอกชนพบว่า ส่วนใหญ่มุ่งอธิบายไปที่ความเข้าใจของผู้ปฏิบัติในกฎหมายและนโยบายโดยเฉพาะกฎหมายและนโยบายที่ครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ไม่ทั่วถึง กล่าวคือ การกำหนดหน้าที่ของผู้จัดจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ คือ จำเป็นต้องมีความรู้ในข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ด้วยรวมถึงการจะต้องให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่หรือพนักงานภายในสถานประกอบการนั้นด้วย การกำชับให้ผู้ประกอบการมีการขอใบอนุญาตการทำการโฆษณาชวนเชื่อ และผู้ประกอบการจะต้องมีความรู้เรื่องกฎหมายก่อนทำการโฆษณาและไม่ควรที่จะอ้างว่าไม่ทราบกฎหมายซึ่งเป็นหน้าที่ของตนที่จะต้องเรียนรู้กฎหมายด้วยตนเองอยู่แล้ว (Stop Drink Network Office (SNO) the Lower Northern Region, 10 June 2021) ทั้งนี้ จะต้องมีการจัดการในเรื่องของการนำตราสัญลักษณ์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มาใช้เป็นตราสัญลักษณ์สินค้าชนิดอื่นซึ่งมีจุดประสงค์ในการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แต่เรื่องกฎหมายด้วยการใช้สินค้าชนิดอื่นแทน ในประเด็นนี้ได้มีผลการวิจัยที่ศึกษาว่าเมื่อเห็นตราสัญลักษณ์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แล้วจะนึกถึงสินค้าชนิดใดเช่น น้ำดื่มหรือเบียร์ การใช้บังคับ

กฎหมายที่ไม่เข้มงวดส่งผลให้เห็นอย่างต่อเนื่อง เช่น การไม่มีการกวาดขันวินัยจราจรซึ่งทำให้เกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนจากการเมาแล้วขับเป็นจำนวนมากซึ่งในประเด็นนี้ควรมีการกำกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อลดอัตราการเกิดอุบัติเหตุต่อไป หากเกิดกรณีอุบัติเหตุที่เกิดจากการเมาแล้วขับสถานประกอบการที่เป็นต้นตอในการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้กับผู้ก่อเหตุสมควรที่จะต้องได้รับการลงโทษหรือมีส่วนร่วมในการชดใช้ค่าเสียหายด้วย (Representatives of the Public in Driving Craft Beer, 25 August 2021)

จากข้อค้นพบในบทสัมภาษณ์ตัวแทนภาคประชาชนและภาคเอกชนข้างต้นชี้ให้เห็นว่ากฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไม่ได้ครอบคลุมไปยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างที่ควรจะเป็นซึ่งในกรณีบทสัมภาษณ์ข้างต้นกล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้ประกอบการที่เป็นผู้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างเคร่งครัดซึ่งก็มีหลากหลายประเด็นขึ้นอยู่กักฎหมายฉบับย่อยออกไป เช่น การขออนุญาตในการจำหน่าย การโฆษณา เป็นต้น ขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งเป็นผู้ที่นำกฎหมายและนโยบายไปปฏิบัติก็จะต้องมีความเข้าใจในเนื้อหาสาระของประเด็นนั้น ๆ ด้วย แต่ปัญหาและข้อเรียกร้องของความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่ได้ครอบคลุมถึงประเด็นความรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของร้านค้าหรือผู้ประกอบการที่จำหน่ายหรือเกี่ยวข้องกับธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เช่น การดื่มแอลกอฮอล์แล้วเกิดอุบัติเหตุผู้ประกอบการหรือร้านค้าที่จำหน่ายแอลกอฮอล์นั้นจะต้องร่วมรับผิดชอบต่อประเด็นปัญหานี้ ด้วยเหตุนี้ในประเด็นปัญหาที่เกิดจากความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นเรื่องกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จึงมีการเรียกร้องให้มีการแก้ไขกฎหมายโดยให้เกิดผลอย่างแท้จริงครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งในรูปแบบของการจำหน่าย การโฆษณา และการบริโภค ท้ายสุดแล้วประเด็นดังกล่าวมีการตั้งกลุ่มรณรงค์ให้เกิดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผลักดันให้มีการตรากฎหมายครอบคลุมประเด็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด ทั้งนี้รวมไปถึงได้มีการเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้รายชื่อทั้งหมด 10,777 รายชื่อและได้ส่งรายชื่อให้รัฐสภาเรียบร้อยแล้ว

1.3 พลวัตและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในข้อกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จากการนำเสนอให้เห็นภาพในประเด็นเกี่ยวกับที่มาที่ไปของกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สะท้อนให้เห็นว่าฐานคิดของการออกกฎหมายและการกำหนดนโยบายเป็นลักษณะที่ไม่หยุดนิ่งตายตัว แต่ในทางกลับกันมีความสั่นไหวไปตามสถานการณ์ทางสังคม แต่เป็นประเด็นปัญหาและข้อจำกัดของพลวัตนั้นสนองต่อความเป็นจริงทางสังคมมากขึ้นเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับกรนำกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไปตีความและบังคับใช้ซึ่งในที่ย่อมเกิดผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งทางบวกและทางลบ โดยปัญหาดังกล่าวอาจไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงกับแนวทางปฏิบัติ ดังนั้น จึงทำให้เกิดการตั้งคำถามต่อการบังคับใช้กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จนนำไปสู่การเรียกร้องให้มีการแก้ไขยกตัวอย่าง เช่น อยากให้รัฐได้ปรับเปลี่ยนมุมมอง/ทัศนคติ เกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ใหม่ โดยให้ตั้งข้อสังเกตว่า ปัจจุบันประเทศไทย ได้มีการหมุนเวียนทางการเงินจากตลาดของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ค่อนข้างสูง ซึ่งใน

ประเด็นเรื่องดื่มแอลกอฮอล์ทั้งข้อดีและข้อเสีย จึงอยากให้รัฐได้พิจารณาในประเด็นนี้ การเติบโตทางด้านเศรษฐกิจจึงเป็นประเด็นที่สำคัญ ที่รัฐควรจะให้ความสำคัญ ซึ่งการส่งเสริมในข้อนี้ อาจทำควบคู่ไปกับการควบคุมอย่างถูกต้องได้ (Representatives of the Public in Driving Craft Beer, 25 August 2021)

รัฐควรเข้ามาควบคุมไม่ให้มีการผูกขาดตลาดของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และส่งเสริมให้เกิดผู้ประกอบการรายย่อย รัฐอาจควบคุมอัตราค่าบริการของผู้บริโภคซึ่งรัฐควรที่จะควบคุมให้ถูกต้องสำหรับประเด็นปัญหานั้น การแก้ไขปัญหาข้อพิพาทดังกล่าว อาจจะต้องเข้าพูดคุยกับหัวหน้าคณะรัฐบาล มากกว่าการคุยผ่านเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ เพื่อหาแนวทางออกที่เหมาะสม เนื่องจากผู้ปฏิบัติมักมีทัศนคติที่ต่อต้านการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อยู่แล้วและเมื่อได้รับฟังปัญหาไปอาจจะไม่ได้แนะนำเรียนผู้บังคับบัญชาหรือไม่ได้แนะนำเรียนตามที่ผู้ประกอบการเรียกร้อง (A Wine Shop on an Online Page, 1 July 2021)

สำหรับประเด็นการงดขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวันสำคัญทางศาสนาในประเด็นนี้อาจจะมีความจำเป็นที่จะต้องหาทางออกร่วมกันของคนในสังคม เนื่องจากในสังคมมีผู้คนที่หลากหลายวัย ซึ่งผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี อาจจะมีมุมมองที่ว่าควรจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวันสำคัญทางศาสนาอาจจะไม่ใช่เรื่องที่จำเป็น แต่ผู้ที่อาวุโสในสังคมอาจจะมีมุมมองที่ว่าควรจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวันสำคัญทางศาสนา (Stop Drink Network Office (SNO) the Lower Northern Region, 10 June 2021)

เรื่องการโฆษณาประชาสัมพันธ์เรื่องเครื่องดื่มแอลกอฮอล์รัฐและเอกชนมีความจำเป็นที่จะต้องร่วมพูดคุยกัน ในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ที่มีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม (เดิมที การโฆษณาที่เป็นสาธารณะมากที่สุดคือผ่านโทรทัศน์) แต่ในปัจจุบันการโฆษณายเป็นผ่านสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งสามารถที่จะเลือกกลุ่มเป้าหมายได้ สามารถป้องกันการเข้าถึงของเยาวชนได้ ดังนั้น จึงขอให้รัฐได้พิจารณาถึงประเด็นนี้ (Representatives of the Public in Driving Craft Beer, 25 August 2021)

ประเด็นการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านสื่อออนไลน์ ในประเด็นนี้ค่อนข้างน่าเป็นห่วงเป็นอย่างยิ่ง เพราะในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาได้มีการนำเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มาโฆษณาชวนเชื่อการสื่อออนไลน์เป็นจำนวนมาก เมื่อไม่สามารถที่จะให้ดารา นักแสดง ทำการโฆษณาได้ผู้ประกอบการใหญ่ก็ใช้วิธีการจ้างผู้เล่นสื่อออนไลน์ที่มีจำนวนผู้ติดตามเป็นจำนวนมากทำการโฆษณาแทน ในกรณีดังกล่าวเครือข่ายของผู้ให้สัมภาษณ์ได้มีการจัดตั้งศูนย์ติดตามการกระทำความผิดผ่านสื่อออนไลน์โดยในพื้นที่โซนภาคเหนือช่วงระยะเวลาหนึ่งเดือนที่ผ่านมา มีผู้กระทำความผิดไปแล้วมากถึง 200 ราย กลุ่มภาคประชาชนของผู้ให้สัมภาษณ์ในที่นี้มุ่งเน้น ไปที่การโฆษณาชวนเชื่อการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านสื่อออนไลน์ เพราะเราสามารถเห็นได้โดยทั่วไปว่าในปัจจุบันเยาวชนไปจนถึงเด็กเล็กก็ได้ใช้เครื่องมือสื่อสารหรือเล่นสื่อออนไลน์แล้วดังนั้นเมื่อมีการโฆษณาชวนเชื่อการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านสื่อออนไลน์อาจทำให้เยาวชนเข้าถึงสื่อเหล่านี้ได้ (Stop Drink Network Office (SNO) the Upper Northern Region, 15 June 2021)

สำหรับประเด็นสิทธิการผลิตและจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนหากประชาชนไม่มีสิทธิ์ในการแสดงความคิดเห็นว่า ต้องการสิ่งใดในชุมชนบ้าง ย่อมเป็นเรื่องที่ตืออยู่แล้ว โดยความต้องการให้เกิดโรงงานเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อาจจะไม่ได้เกิดขึ้นทุกชุมชนอยู่แล้ว แต่การที่ให้ชุมชนได้มีสิทธิ์ในการตัดสินใจได้ ย่อมเป็น

เรื่องที่ติดต่อชุมชน และเอื้อให้เกิดการจัดตั้งโรงงานเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ชุมชนได้ต่อไป (A Wine Shop on an Online Page, 1 July 2021)

จากบทสัมภาษณ์ภาคประชาชนสะท้อนให้เห็นปัญหาและข้อจำกัดในหลาย ๆ ประเด็นที่เกิดจากข้อกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ อาทิ มุมมอง/ทัศนคติ เกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของรัฐ การผูกขาดตลาดของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การโฆษณาประชาสัมพันธ์เรื่องเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านสื่อออนไลน์ และสิทธิการผลิตและจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชน เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัญหาข้อถกเถียงในประเด็นที่ยกตัวอย่างมานั้นตัวแสดงที่สำคัญในความสัมพันธ์ดังกล่าว ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ความสัมพันธ์ดังกล่าวในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ด้วยเหตุนี้หากมองความเปลี่ยนแปลงบนความเป็นพลวัตของประเด็นนี้ก็น่าจะอนุมานได้ว่าการออกกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงเวลาต่าง ๆ จนนำไปสู่กฎหมายหลายหลายฉบับในการบังคับใช้มันทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของบทบาทหน้าที่ของตัวแสดงหลักทั้ง 3 ความสัมพันธ์นี้ ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวผสมปนเปกันไปในลักษณะทั้งการสั่งการ การบังคับ การมีส่วนร่วม การแก้ และการเรียกร้อง ซึ่งในบรรยากาศแบบนี้ผู้วิจัยจึงหมายถึงสถานะของปัญหาและข้อจำกัดของความสัมพันธ์และพลวัตระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นเรื่องกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

2. ปัญหาและข้อจำกัดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้วาทกรรมนโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ในความหมายของนโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยได้พยายามอธิบายถึงชุดความคิดของรัฐในการออกนโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยเริ่มต้นจากนโยบายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์วางอยู่บนหลักการที่มีลักษณะบนลงล่าง (และมีลักษณะรวมศูนย์อำนาจ ฉะนั้น นโยบายและเครื่องมือส่วนใหญ่ที่รัฐส่วนกลางใช้กำหนดหน่วยงานท้องถิ่นคือการปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด จากข้อเท็จจริงดังกล่าวส่งผลให้เกิดข้อมูลข่าวสารที่มักเห็นตาม ข่าว สื่อออนไลน์ หรือข้อความประชาสัมพันธ์จะเห็นการรณรงค์เพื่อ “ลด ละ เลิก” เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะผูกติดกับอำนาจกฎหมายของรัฐและศีลธรรมความเชื่อทางพระพุทธศาสนา หรือความเลื่อมใสศรัทธา และผูกโยงกับความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งข้อความที่มักเห็นตามข่าว สื่อออนไลน์หรือข้อความประชาสัมพันธ์เหล่านี้เปรียบเสมือนการสร้างคำหรือวาทกรรมให้กับผู้คน เพื่อควบคุมให้ผู้คนอยู่ตามครรลองคลองธรรม ปฏิบัติตามกฎระเบียบ และเป็นคนดีของสังคม โดยนัยสำคัญหากกล่าวอย่างตรงไปตรงมาก็คือการสร้างความชอบธรรมให้กับกฎหมายและนโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้มีความแนบเนียนต่อการบังคับใช้ อย่างไรก็ตามนโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทำให้ภาครัฐเป็นคนที่ใช้อย่างเดียวไม่ แต่ในภาคประชาชนที่รณรงค์เพื่อ “ลด ละ เลิก” เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก็ใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินการเหมือนกัน สำหรับประเด็นปัญหาและข้อจำกัดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้วาทกรรมนโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ปรากฏขึ้นใน 3 ตัวแสดงหลักได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน จากข้อมูลการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับปัญหาและข้อจำกัดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้วาทกรรมนโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ กล่าวคือ

2.1 ในมุมมองของภาคเอกชนมีข้อจำกัดในการแสดงความคิดเห็นในฐานะผู้ผลิตและจำหน่ายโดยมุ่งหมายให้สังคมให้รับรู้ว่าในปัจจุบันได้มีการก่อดำเนินการของผู้ที่ชื่นชอบการดื่มที่ไม่ได้ดื่มเพื่อความเมา ทั้งนี้ ได้คาดหวังว่าหากกลุ่มคน/องค์กรด้านศีลธรรม ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ที่ชื่นชอบการดื่มอาจจะมองเห็นประโยชน์และเป้าหมายเดียวกัน และร่วมกันผลักดันอย่างมีส่วนร่วมต่อไป (Representatives of the Public in Driving Craft Beer, 25 August 2021) จากบทสัมภาษณ์ภาคเอกชนนี้สะท้อนให้เห็นว่านโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ถูกต้องตรงไปด้วยอำนาจทางศีลธรรม ดังนั้น ประเด็นปัญหาการรับรู้ความคิดเห็นระหว่างผู้ที่ชื่นชอบกับกลุ่มคน/องค์กรด้านศีลธรรมที่ตรงกันชัดเจน เล็ก มักจะมีความเห็นที่ไปในทิศทางตรงกันข้าม อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่านโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไม่ได้เป็นเพียงนโยบายที่จรรยาบรรณอำนาจตัวเองในสังคมอย่างเป็นอิสระแต่ยังทำหน้าที่เป็นวาทกรรมหรือชุดความคิดที่มีผลต่อคนส่วนมากในสังคมอีกด้วย

2.2 ประเด็นข้อจำกัดของการเข้าไปมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการที่ต้องต่อสู้กับชุดความคิดว่าการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะต้องควบคุมโดยอำนาจรัฐและรัฐเองเป็นผู้กำหนดว่าควรให้ใครดื่ม แต่ในทางปฏิบัติรัฐได้ใช้วิธีการออกนโยบายแบบเหมารวมในทุก ๆ มิติ จึงทำให้เกิดกฎหมายหลาย ๆ ฉบับมาบังคับใช้ต่อผู้ประกอบการ แต่หลักความสำคัญรัฐเพียงไม่ต้องการให้เกิดการบริโภคในกลุ่มของคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เท่านั้น แต่กลับกลายเป็นว่าผู้ประกอบการจะต้องแบกรับข้อจำกัดต่าง ๆ ที่รัฐกำหนดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ซึ่งนี่คือประเด็นปัญหาว่าวาทกรรมหรือชุดความคิดที่อยู่ในการสั่งการของรัฐผ่านกฎหมายและนโยบายดังกล่าวส่งผลต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทเรื่องเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ด้วยกัน จากบทสัมภาษณ์ภาคเอกชนและภาคประชาชนสะท้อนให้เห็นในข้อจำกัดและปัญหาในประเด็นข้างต้น คือ การเข้าร่วมประชุม ณ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เพื่อให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเป็นเป็นคนกลางในการเจรจาต่อรองระหว่างหน่วยงานกระทรวงสาธารณสุขกับผู้ประกอบการ แต่ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ประเด็นหลักทางภาครัฐต้องการไม่ให้เกิดการบริโภคในกลุ่มของคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ซึ่งทางร้านและผู้ประกอบการมีความเห็นด้วย (A Wine Shop on an Online Page, 1 July 2021)

2.3 ข้อจำกัดและปัญหาจากนโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะผู้ผลิตและจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หมายถึง ในกรณีนี้กฎหมายและนโยบายที่เกิดขึ้นภายใต้การกำกับควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไม่ได้เป็นเพียงการสั่งการหรือการบังคับใช้เท่านั้น แต่วาทกรรมที่เกิดขึ้นภายใต้หลักกฎหมายและนโยบายดังกล่าวยังเชื่อมโยงไปยังบริบทของสังคมส่วนรวมโดยชี้ให้เห็นว่าผู้ผลิตและจำหน่ายหรือนายทุนที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์รวมถึงผู้บริโภคจะต้องรับผิดชอบต่อสังคมด้วย จากบทสัมภาษณ์ภาคประชาชนพบว่า ประเด็นดังกล่าวมีความสอดคล้องกับเรื่องของการเมืองอยู่แล้ว โดยการก่อตั้งโรงงานหรือบริษัทเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รัฐบาลย่อมต้องมองถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นต่อสังคม และมีการเรียกเก็บภาษีผ่านการคำนวณกำไร เพื่อนำภาษีมาชดเชยในส่วนที่เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้สร้างผลกระทบต่อสังคม ซึ่งในประเด็นนี้ ภาคประชาชนผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นด้วย แต่ในปัจจุบันยังคงมีกฎหมายในบางฉบับได้มีการปิดกั้นไม่ให้เกิดการก่อดำเนินการของผู้ผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์รายย่อยในสังคมไทย และมีแนวโน้มว่าจะปิดกั้น

มากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้ ในความคิดเห็นดังกล่าวมองว่ารัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งมีทิศทางในการเปิดกว้างทางโอกาสมากกว่ารัฐบาลที่มาจากการรัฐประหาร (Stop Drink Network Office (SNO) the Upper Northern Region, 15 June 2021)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัญหาและข้อจำกัดของความสัมพันธ์และพลวัตระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นเรื่องกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งข้อค้นพบในงานวิจัยชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากประเด็นเรื่องกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่เป็นทั้งผู้เสียประโยชน์และเป็นผู้ได้ประโยชน์และในขณะเดียวกันก็เป็นทั้งผู้ได้และเสียประโยชน์ไปพร้อมกัน ปรากฏการณ์ดังกล่าวอนุมานให้เห็นว่าแท้จริงแล้วเรื่องกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ปัญหาขึ้นอยู่กับหลักการที่นำไปปฏิบัติใช้ในลักษณะของการให้คุณให้โทษต่อผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ประเด็นนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ นพพล วิทย์วรพงศ์ และคณะ ที่ชี้ให้เห็นถึงการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้น ประกอบไปด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายกลุ่ม ดังนั้นการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จะต้องมีหลากหลาย และต้องอาศัยการพิจารณาและวิเคราะห์สถานการณ์อย่างรอบด้าน (Witvorapong, Watanapongvanich, Meethaworn and Ruangdetkhajorn, 2016) ในขณะที่งานของ Natthakorakul, Wongkongdej and Khunluek (2019) อธิบายถึงเรื่องกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่เป็นทั้งผู้เสียประโยชน์และเป็นผู้ได้ประโยชน์ เพิ่มเติมโดยแตกต่างไปจากข้อค้นพบในงานวิจัยและงานของนพพล วิทย์วรพงศ์ และคณะ ในข้างต้น คือ การพัฒนานโยบายสาธารณะและการกำหนดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้ความสำคัญกับชุมชนเป็นหลักโดยถือว่าชุมชนเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากนโยบายนี้โดยตรง

ทั้งนี้ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาและข้อจำกัดในประเด็นความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างที่เป็นแนวทางในการสั่งการซึ่งหมายถึงทุก ๆ กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะมีรัฐทำหน้าที่สั่งการ กำกับ ควบคุม ตั้งแต่กฎหมายจนถึงการตั้งคณะทำงานทั้งในระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่นที่มีสัดส่วนของการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและภาคประชาชนที่น้อยเกินไป ในประเด็นนี้สอดคล้องกับ Limsathit and Dangsakul (2020) ที่อธิบายถึงปัญหาและข้อจำกัดของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ถูกกำหนดไว้โดยรัฐและไม่มีการบูรณาการความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนได้เสียเมื่อเทียบกับต่างประเทศ สำหรับพลวัตและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในข้อกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผลการวิจัย นำเสนอให้เห็นภาพในประเด็นเกี่ยวกับที่มาที่ไปของกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สะท้อนให้เห็นว่าฐานคิดของการออกกฎหมายและการกำหนดนโยบายเป็นลักษณะที่ไม่หยุดนิ่งตายตัว แต่ในทางกลับกันมีความลื่นไหลไปตามสถานการณ์ทางสังคม ซึ่ง Wongsansilp (2019) กล่าวเพิ่มเติมนอกจากการออกกฎหมายและการกำหนดนโยบายเป็นลักษณะที่ไม่หยุดนิ่งตายตัวแล้วยังพบว่าการบังคับใช้พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ยังพบปัญหาและอุปสรรคโดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมายขาดความต่อเนื่องจริงจัง ในขณะที่ Sawetamorn and Jittaladakorn (2018) ก็สะท้อน

ให้เห็นถึงนโยบายและการบริหารนโยบายมีลักษณะทับซ้อนเชิงอำนาจของหน่วยงานรัฐขาดการสื่อสารนโยบายที่ชัดเจน และขาดระบบติดตามตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ในการบังคับใช้กฎหมาย ดังนั้นจะเห็นว่าจากการศึกษาที่ผ่านในประเด็นเรื่องนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สะท้อนให้เห็นว่าการบังคับใช้มีรัฐเป็นตัวแสดงที่สำคัญ

2. ปัญหาและข้อจำกัดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้วาทกรรมนโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
ข้อค้นพบในงานวิจัย ได้แก่

2.1 มุมมองของภาคเอกชนมีข้อจำกัดในการแสดงความคิดเห็นในฐานะผู้ผลิตและจำหน่าย โดยมุ่งหมายให้สังคมให้รับรู้ว่าในปัจจุบันได้มีการกีดตัวของผู้ที่ชื่นชอบการดื่มที่ไม่ได้ดื่มเพื่อความเมา ทั้งนี้ ได้คาดหวังว่าหากกลุ่มคน/องค์กรด้านศิลปกรรม ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ชื่นชอบการดื่มอาจจะมองเห็นประโยชน์และเป้าหมายเดียวกัน ในขณะที่นโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ถูกตรึงไปด้วยอำนาจทางศิลปกรรม ดังนั้นประเด็นปัญหาการรับฟังความเห็นระหว่างผู้ที่ชื่นชอบกับกลุ่มคน/องค์กรด้านศิลปกรรมที่รณรงค์ลด ละ เลิก มักจะมีความเห็นที่ไปในทิศทางตรงกันข้าม ในประเด็นนี้แตกต่างงานศึกษาของ Kunnangagaro (2014) ที่อธิบายปัญหาการดื่มสุราในสังคมไทยโดยหาทางออกจากปัญหาการดื่มสุราโดยการรู้จักใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ปัญหาอันเกิดขึ้นแก่ตัวบุคคลคือผู้ดื่มสุรา ในขณะที่งานของ Phathithin (2018) ได้ชี้ให้เห็นว่าควรใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ด้านผลกระทบเชิงลบจากการดื่มแอลกอฮอล์ที่เกิดขึ้นในหลายมิติ เพื่อสร้างการรับรู้และนำมาสู่การตระหนักรู้ของบุคคล กระทั่งเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มในที่สุด

2.2 ข้อจำกัดของการเข้าไปมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการที่ต้องต่อสู้กับชุดความคิดว่าการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะต้องควบคุมโดยอำนาจรัฐและรัฐเองเป็นผู้กำหนดว่าควรให้ใครดื่ม แต่ในทางปฏิบัติรัฐได้ใช้วิธีการออกนโยบายแบบเหมารวมในทุก ๆ มิติ จึงทำให้เกิดกฎหมายหลาย ๆ ฉบับมาบังคับใช้ต่อผู้ประกอบการ ในประเด็นนี้สอดคล้องกับ Changket (2018) ที่กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ในแต่ละหน่วยงานภายใต้กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ อาทิ สำนักงานคณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พนักงานเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบซึ่งอยู่ภายใต้กฎหมายหลาย ๆ ฉบับในการปฏิบัติงาน

สรุป สำหรับบทความวิจัยเรื่องผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้นโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ กรณีศึกษา ความสัมพันธ์ พลวัต ปัญหา และข้อจำกัด นำไปสู่ข้อค้นพบและการอภิปรายผล ในทฤษฎีของ ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาและข้อจำกัดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้นโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประกอบด้วย 3 ตัวแสดง ได้แก่ รัฐ เอกชน และภาคประชาชน โดยในบทความวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยเรียกว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ฉะนั้นในวิธีการปฏิบัติภายใต้การนำเอานโยบายการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไปใช้ตัวแสดงดังกล่าวย่อมมีการตีความนโยบายดังกล่าวตามวัตถุประสงค์ของตัวแสดงนั้น ๆ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ประเด็นเรื่องกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างที่เป็นแนวคิดในการสั่งการซึ่งหมายถึงทุก ๆ กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะมีรัฐทำหน้าที่สั่งการ กำกับ ควบคุม ตั้งแต่กฎหมายจนถึงการตั้งคณะทำงานทั้งในระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่นที่มีสัดส่วนของการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและภาคประชาชนที่น้อยเกินไป ทั้งนี้ในมุมมองของภาคประชาชนมองว่านโยบายและกฎหมายที่เป็นวาทกรรมนี้เป็นเพียงสิ่งที่รัฐประกอบสร้างขึ้นเพราะยังคงมีเหตุปัจจัยอื่น ๆ อีกมากมายที่รัฐควรให้ความสำคัญต่อประเด็นเรื่องการกระจายอำนาจและหลักการมีส่วนร่วมในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากกว่าที่จะให้ความสำคัญผ่านการสั่งการและควบคุมในเชิงกฎหมายและนโยบายเท่านั้น

ข้อเสนอแนะเชิงวิจัยและพัฒนา

1. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นการบังคับใช้กฎหมายในระดับพื้นที่ ทั้งนโยบาย โครงสร้างองค์กรบุคลากร งบประมาณ และกลไกสนับสนุนการทำงานในระดับพื้นที่ เพื่อพัฒนาโยบายให้ทุกกลุ่มผลประโยชน์ได้ได้รับประโยชน์ร่วมกัน
2. ควรศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมเนื่องจากในด้านของความเป็นพลวัตของกฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่เกิดขึ้นเป็นเพียงการเปลี่ยนตัวแสดงในการปฏิบัติการในข้อกฎหมาย แต่ในความเป็นจริงนั้นยังขาดการกระจายอำนาจไปสู่ประชาชนในการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทในพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

A Wine Shop on an Online Page. (1 July 2021). Interview.

Assanangkornchai, S. (2018). **Reports on the Situations of Alcohol Control Policy**

Implementations in Thailand during 2008-2018 under the Project of Joint Assessment Mission to Review Alcohol Control Policy and Strategy in Thailand.

http://www.roadsafetythai.org/download_bookdetail-edoc-620.html. 25 July 2021.

(in Thai)

Changket, C. (2018). **Solving Alcohol Problems under the Alcohol Control Act B.E. 2551 and Legal Measures to Solve Problems in the Current Situations.**

https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link. 15 March

2021. (in Thai)

Chantavanich, S. (2009). **Data Analysis in Qualitative Research.** (10th ed.). Bangkok:

Chulalongkorn University Press. (in Thai)

- Harvey, D. (2016). **Neoliberalism is a Political Project**. Jacobin Magazine (Online).
Neoliberalism Is a Political Project (jacobinmag.com). 15 March 2021.
- Kunnangararo, K. Phra Maha. (2014). The Problems of Alcohol Consumption in Thai Society.
Journal of Nakhonratchasima College, 8(2), 105-113. (in Thai)
- Limsathit, P. and Dangsakul, C. (2020). **Foreign Alcohol Control Laws and Policies and Proposals for Amendments of the Alcohol Control Act B.E. 2551**.
http://www.roadsafetythai.org/project_download_bookdetail-edoc-620-7.html. 15 March 2021. (in Thai)
- Natthakorakul, P., Wongkongdej, A. and Khunluek, K. (2019). Development of Participatory Public Policies to Control Alcohol Consumption of Adolescents in a Community Area near an Educational Institution. **Journal of the Office of Disease Prevention and Control 7 Khon Kaen**, 26(1), 27-34. (in Thai)
- Office of Tourism and Sports Phitsanulok Province. (10 August 7 2021). Interview.
- Phathithin, N. (2018). **Awareness on Social Impacts of Alcohol Consumption on Others from the Experiences of A Model Community without Alcohol Consumption in the Northeastern Region**. (Research Report). Songkhla: Center for Alcohol Studies, Prince of Songkla University. (in Thai)
- Pounpunwong, W. (2021). **Roles and Relationship of Dynamics among Stakeholders under Alcohol Control Policy Discourses**. <http://cas.or.th/cas/wp-content/uploads/2022/02/%E0%B8%89%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%AA%E0%B8%A1%E0%B8%9A%E0%B8%B9%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B9%8C%E0%B8%AA%E0%B9%88%E0%B8%87.pdf>. 15 March 2021. (in Thai)
- Representatives of the Public in Driving Craft Beer. (25 August 2021). Interview.
- Sawetamorn, K. and Jittaladakorn, S. (2018). **Implementations of Alcohol Control Policies around Educational Institutions**. <http://www.polsci-law.buu.ac.th/journal/document/11-2/24.pdf>. 15 March 2021. (in Thai)
- Sirichotirat, N. (2016). Public Alcohol Control Policies. **Public Health Policy & Laws Journal**. 2(1), 80-93.
- StopDrink Network Office (SNO) the Upper Northern Region. (15 June 2021). Interview.
- StopDrink Network Office (SNO) the Lower Northern Region. (10 June 2021). Interview.
- The Liquor Distillery Organization, Excise Department. (2020). **Alcohol-related Laws**.
<https://www.liquor.or.th/law>. 25 July 2021. (in Thai)

